

ANA VULPE, *Dicționar rus-român, român-rus*, Chișinău, Biblion, 2008, 903 p.

Este cunoscut că apariția unui nou dicționar constituie un eveniment deosebit de important, în special pentru acei cărora le este destinat. În spațiul ex-sovietic, unde limba rusă nu vrea să cedeze pozițiile, scoaterea de sub tipar a unor dicționare bilingve este mai mult decât binevenită. În acest sens, *Dicționarul rus-român, român-rus*, Chișinău, 2008, autor dr. Ana Vulpe, este o apariție editorială îmbucurătoare, mai ales, pentru traducători, jurnaliști, profesori universitari, elevi, liceeni și studenți. Sperăm să le fie de folos tuturor celor care vor dori să însușească mai aprofundat limba română.

Autoarea ne propune o operă lexicografică impresionantă, în primul rând, prin dimensiunile ei: un volum de 903 pagini, adaptat necesităților unui larg public de utilizatori. Inventarul dicționarului cuprinde circa 75.000 de cuvinte-titlu, îmbinări de cuvinte și expresii frazeologice. Ea înregistrează marea majoritate a lexicului general al limbilor română și rusă, precum și o gamă largă de neologisme, de termeni, folosiți în afara cercului de specialiști. Au fost incluse și unele regionalisme, cuvinte învechite, îndeosebi istorisme, acestea în măsura în care fie că au o circulație frecventă, fie că sunt utilizate în operele marilor scriitori.

Credem că nu vom exagera, dacă vom spune că, prin modul în care a fost conceput dicționarul, prin bogăția de expresii, prin înregistrarea adecvată a cuvintelor cu indici gramaticali, stilistici și de domeniu, lucrarea poate fi considerată o realizare originală. Selectarea cuvintelor și traducerea lor prin cele mai potrivite echivalente, înregistrarea numeroaselor construcții de limbă, unele precizări facultative din paranteze este, fără îndoială, meritul autoarei, care s-a străduit

să scoată în evidență valorile semantice și explicative ale lexicului din cele două limbi.

Pentru deplină claritate, unele sensuri sunt însoțite de indici de domeniu : 1) *jur.*; 2) *fin.*; 3) *tehn.*; 4) *lit.* Întrucât o bună parte a cuvintelor este polisemantică, autoarea a urmărit redarea inventarului (mai mult sau mai puțin complet) de sensuri ale acestora. De exemplu, adjectivul rusesc **ЧИСТЫЙ** este prezentat cu 7 sensuri; iar adjectivul românesc **CURAT** – cu 12 sensuri.

Lucrarea are un caracter pragmatic evident și prin faptul că de cele mai multe ori, la traducere se indică nu doar un singur echivalent, ci două și mai multe echivalente adecvate.

Redarea cât mai exactă și adecvată a echivalentelor fiecărei unități lexicale constituie, de fapt, calitatea dominantă a dicționarelor bilingve. În registru se includ lexeme aparte, în timp ce transpunerea în limba de ieșire, formal, poate fi realizată pe două căi: 1) printr-o unitate lexicală integrală (de ex., **POVESTE** *s.f.* 1) **сказка...**) și 2) printr-o sintagmă sau îmbinare de cuvinte (de ex., **A ÎNSEȚA** – испытывать жажду). În literatura de specialitate, a doua cale de redare a echivalentului este considerată o imperfecțiune generată de lipsa unei viziuni clare privind mecanismul de stabilire a echivalentului, motivând că traducerea este o definiție analitică specifică dicționarelor explicative. Noi considerăm că ambele procedee de traducere sunt binevenite, contribuind la însușirea corectă a limbilor română și rusă.

Dicționarul pune la îndemâna cititorului echivalente terminologice fără a recurge la traduceri explicative. În multe cazuri, pentru

înțelegerea exactă a echivalentelor, sunt oferite exemple concrete privind utilizarea cuvintelor, în special, a sensurilor cuvintelor polisemantice (de ex., **МЕТК/ИЙ** *прил.* 1) bine țintit, fără greș...; ~ **стрелок** bun trăgător; 2) *перен.* nimerit, potrivit...; ~ **о замечание** observație nimerită. În situațiile în care (din economie de spațiu tipografic) nu s-au putut înregistra suficiente exemple ilustrative, se dau lămuriri între paranteze privind elementele cu care se combină cuvântul-titlu sau care precizează anumite nuanțe de ordin semantic (de ex., **РĂSCOPT** *adj.* 1) *перепеченный*...; 2) (*despre fructe*) *переспелый*...; 3) (*ars de soare*) *выжженный*...).

Este acceptabil și modul de traducere a îmbinărilor de cuvinte, a expresiilor. Îmbinările de cuvinte pot fi traduse în altă limbă cuvânt în cuvânt (de ex., **АВЕРЕ** *s.f.* ... ~ **mobilă** *движимое имущество* ...), expresiile, întrucât au sens figurat, trebuie traduse prin alte mijloace expresive (de ex., **принимать близко к сердцу** a pune toate la inimă; **cu tragere de inimă** с желанием; **a-și lua inima în dinți** набраться храбрости).

Valoarea științifică a dicționarului este indiscutabilă. Cu toate acestea, pentru a oferi cititorului o imagine veridică, vom face și unele observații, care vor purta inevitabil amprenta unghiului de vedere propriu unui cititor.

Cea dintâi problemă pe care o ridică alcătuirea unui dicționar este stabilirea criteriului de selectare a cuvintelor – de a satisface necesitățile de informare a publicului. În baza acestui criteriu, trebuiau, să fie introduse în registru, credem, mai multe neologisme, termeni științifici necesari progresului, dezvoltării științei și tehnicii în plan mondial (de ex., **a ambarca, imprimantă, a procesa** etc.), inclusiv cuvinte recente, neadaptate încă la normele limbii române (de ex., **leasing, audit, fixing, monitoring** etc.), însoțite de transcrierea fonetică, pentru a înlesni exprimarea corectă (de ex., **desing** [pr. **dizain**] *n. дизайн*).

Orice dicționar trebuie să reflecte, cel puțin schematic, structura gramaticală a limbii de intrare. Dicționarul în cauză conține

informații ample în acest sens. În primul rând, verbele românești figurează în formele firească, însoțite de morfemul **a** și **a se** (de ex., **A DURA, A MÂNCA, A UITA, A SE UITA, A (SE) DUCE** etc.). Acest mod de prezentare stabilește integritatea formei inițiale a verbului, eliminând, totodată, situațiile de omonimie falsă (de ex., **AALTOÍ** și **ALTÓI**).

O deosebită atenție s-a acordat și unor probleme de gramatică. Astfel, este binevenită specificarea categoriilor morfologice într-un singur articol lexicografic (de ex., **FRUMOS** 1. *adj.* красивый... 2. *adv.* 1) красиво... 3. *n.* прекрасное...; **A (SE) PRODUCE** 1. *tr.* 1) производить... 2. *itr.* приносить доход... 3. *rf.* 1) происходить...), indicarea la substantive a desinenței de plural (de ex., **LOCUIȚĂ** ~ef., **AMENINȚĂRE** ~arif., **ЗАДАНИЕ** ~я *ср.* ...), la verbe – a sufixului persoanei I singular, prezent, modul indicativ (de ex., **A (SE) MUNCĂ** (mă) ~esc 1. *itr.* ...; **СЕРВИР/ОВАТЬ** ~ую *нс. в.*), precizarea aspectului verbal, a unor cazuri de recțiune verbală etc. Din păcate, la adjective nu sunt indicate formele gramaticale de gen și de număr.

Un moment important este faptul că autoarea a renunțat la prezentarea, în cadrul lucrării a derivatelor. Este cunoscut că infinitivele lungi, participiile, diminutivele și augmentativele repetă sensul cuvintelor de la care sunt derivate și nu prezintă dificultăți la traducere. Aceste categorii sunt incluse în registru doar atunci când au și sensuri suplimentare față de cuvântul de bază. De ex., **grădiniță** are sensul de „садик” și de „детский садик”.

Dicționarul prezentat este o lucrare utilă și va fi consultat de elevi, de studenți, de cadrele didactice, de traducători, de publicul larg de cititori care învață limbile română și rusă și doresc să-și nuanțeze modul de exprimare, servindu-le drept sursă de informare și instruire în munca de toate zilele.

LIDIA VRABIE
Institutul de Filologie al A.Ș.M.